

Лабораторія дидактики

Диференціація як умова особистісно орієнтованого навчання

Г. О. Васьківська, канд. пед. наук

Особистісно орієнтована парадигма освіти спрямована на всебічне врахування здібностей, нахилів та інтересів учня. Її реалізація обов'язково передбачає диференціацію навчання. Основними видами диференціації змісту освіти є профільна і рівнева, коли перевага надається не організаційному аспекту навчання, а його змісту. Мета диференціації — індивідуалізація навчання, що ґрунтується на створенні оптимальних умов для з'ясування і врахування у навчанні нахилів, розвиток інтересів, потреб і здібностей кожного учня.

У загальноосвітніх школах передбачається рання профілізація, тобто допрофільна підготовка учнів основної школи для більш свідомого вибору профілю у старших класах. Необхідною умовою створення освітнього простору, що сприяє самовизначенню учнів основної школи, є введення допрофільної підготовки через організацію курсів за вибором. Відповідно до Концепції профільного навчання, організація допрофільної підготовки передбачає збільшення годин інваріантного (шкільного) компонента базисного навчального плану у випускному класі основного ступеня загальної освіти; розподіл класу на необхідну і достатню кількість груп при організації обов'язкових занять за вибором; використання годин варіативного компонента насамперед на організацію допрофільної підготовки. Основна мета курсів за вибором — профорієнтаційна. Саме тому кількість таких курсів має бути достатньою. Крім того, ці курси мають бути короткотерміновими і чергуватися, тобто бути своєрідними навчальними модулями. Зокрема, зазначені курси слід вводити поступово, оскільки одночасність задіяння різноманітних курсів за вибором може утруднити навчально-пізнавальну діяльність учнів, негативно позначитися на самооцінці, знизити самомотивацію до пізнання світу і себе, іноді навіть ускладнити перебіг індивідуально-психологічних і психосоматичних процесів. Словом, має здійснюватися суворий контроль навантажень, пов'язаних з відповідними курсами.

Мета допрофільної підготовки — не добір у профільні класи, а допомога учням в усвідомленому виборі того чи іншого профілю. Відповідна допомога може бути здійснена за умови надання учням широкого спектра різних курсів за вибором, що дає можливість

школярам «перевірити» свої здібності за тим чи іншим напрямом діяльності. За таких умов вчителям, які працюватимуть з окремими групами учнів, буде легше зреалізувати індивідуальний підхід.

Для того щоб особистісно орієнтована модель навчання була дієвою, необхідно: відібрати зміст освіти відповідного рівня, але не нижчий за обов'язковий, що передбачений державним стандартом; обґрунтоване співвідношення диференціації та інтеграції; розроблення структури навчальної діяльності учнів, яка розвиватиме їхні здібності, мотивацію, прагнення; виокремлення учнів за різними типами діяльності: комунікативною, соціальною, психологічною, технологічною тощо; створення відповідних умов у соціальному оточенні. Тож у такий спосіб розвиток особистості здійснюватиметься за умов реалізації активності самого учня, його самостійності та ініціативності.

Класифікація методів активізації навчально-пізнавальної діяльності та її застосування в умовах диференціації навчання

С. П. Бондар, канд. пед. наук

Визначальним фактором при побудові класифікації методів активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів виступає положення особистісно орієнтованого навчання про те, що учень у навчальному процесі може бути об'єктом, суб'єктом і суб'єктом взаємодії. Коли умовно учень є об'єктом навчання, то застосовані вчителем методи для засвоєння навчального матеріалу за характером пізнавальної діяльності будуть пасивними (учень слухає, записує, запам'ятовує, відтворює). Термін «пасивні методи навчання» є умовними, адже будь-яка організація навчального процесу неодмінно передбачає певний рівень пізнавальної активності суб'єкта (учня), в іншому разі досягнення навіть мінімального результату не можливе. Така навчальна взаємодія між учителем і учнем матиме об'єктно-суб'єктний характер, а застосовані методи можна віднести до групи активно-пасивних. До таких методів віднесемо класичні методи: лекція-монолог, розповідь, пояснення, інструктаж, опитування учнів.

Якщо учень бере активну участь у здобуванні нових знань, стає суб'єктом навчання (бере участь у бесіді, пропонує свої розв'язки, доповнює відповідь, аналізує, порівнює і т. п.), то застосовані методи називають активними. До групи активних методів навчання належать ті, що: а) інтенсифікують процес навчання (проблемний виклад,